

Zakład Podstaw Wychowania Zdrowotnego, Akademia Wychowania Fizycznego
w Poznaniu
Department of Health Education, University School of Physical Education in Poznań

IDA LAUDAŃSKA-KRZEMIŃSKA, ALICJA KAISER

*The internet as a source of information on health in the opinion
of university students*

Internet jako źródło informacji o zdrowiu w opinii młodzieży akademickiej

Media obecnie stały się niemal nieodłącznym elementem życia każdego człowieka. Przyczyniają się do licznych przemian pozytywnych, ale stanowią także ogromne zagrożenie społeczne. Ich podstawowe funkcje określa się jako: działanie dla dobra odbiorców oraz pełnienie roli edukacyjnej i wyrażanie tego, co najlepsze z dorobku kulturowego (Goban-Klas 2004).

Powstanie sieci internetowej wprowadziło nas w dobę „społeczeństwa informacyjnego”. Zwiększająca się liczba komunikatów (informacji) medialnych staje się dla przeciętnej odbiorcy wręcz „szumem informacyjnym”, pojawiającym się generalnie w mass-mediach, a w szczególności w internecie (Goban-Klas 2004, Juszczyk 2000). Stąd niezwykle ważną umiejętnością jest obecnie ocena, selekcja i świadomy wybór wartościowych, wiarygodnych i rzetelnych informacji. Z sieci korzystają głównie ludzie młodzi, 75% z nich to osoby w wieku poniżej 30 lat (II Badanie Użytkowników Sieci Internet 2000). Młodzież studencka może zatem być postrzegana jako grupa inicjująca kształtowanie się polskiego społeczeństwa informacyjnego (Haber 2001).

Internet stał się jednym z istotnych źródeł informacji medycznej i zdrowotnej. Korzystanie z zasobów sieci daje szybki i łatwy dostęp do tych informacji. Jednakże ich jakość, rzetelność i wiarygodność może budzić wiele wątpliwości (Akerkar, Bichile 2004). Wykorzystanie mediów dla celów edukacji prozdrowotnej wiąże się z kształtowaniem pozytywnej, ale jednocześnie krytycznej postawy wobec przekazów medialnych. Brak jak dotąd w naszej rzeczywistości edukacyjnej działań szeroko upowszechniających umiejętności oceny wiarygodności i rzetelności informacji znajdujących się w internecie. Tego typu projekty edukacyjne dostępne są jak dotąd głównie w języku angielskim (np. www.quick.org.uk). Sprawnie także działają organizacje promujące zasady, kody etyczne dotyczące przekazów medialnych w zakresie zdrowia (Health On the Net, The Centre for Health Information Quality).

Student Akademii Wychowania Fizycznego, ze względu na interdyscyplinarną i zdrowotnie zorientowaną specyfikę studiów, uznany być może za osobę kompetentną w odbiorze przekazów dotyczących aktywności fizycznej jak i informacji o charakterze medyczno-zdrowotnym. Do merytorycznej oceny tej drugiej grupy informacji szczególnie pretendowani są studenci Wydziału Fizjoterapii, co zostanie zweryfikowane w niniejszym doniesieniu.

Dostępnych jest w internecie wiele narzędzi mających wspomóc zarówno ekspertów w zakresie zdrowia, jak i pacjentów poszukujących informacji związanych ze zdrowiem o bardzo różnym stopniu użyteczności, przystępności i adekwatności (Bernstam i in. 2005, Ademiluyi i in. 2002). Wykorzystując narzędzie DISCERN (Rees i in. 2002) (technika ankiety) opracowane w University of Oxford, Division of Public Health and Primary Health Care, Institute of Health Sciences, sprawdzono umiejętności studentów w zakresie oceny wiarygodności i rzetelności 4 najbardziej popularnych platform internetowych o tematyce zdrowotnej.

W związku z powyższym celem badań jest ocena wiarygodności i rzetelności przekazów medialnych dotyczących problematyki zdrowotnej przez młodzież akademicką.

Badania pozwolą zweryfikować następujące hipotezy badawcze:

- ⇒ Młodzież akademicka o podobnym przygotowaniu merytorycznym, istotnie różnie ocenia wiarygodność i rzetelność wybranych stron internetowych dotyczących zdrowia.
- ⇒ Płeć respondentów różnicuje oceny dotyczące wybranych stron internetowych.
- ⇒ Częstotliwość jak i moment rozpoczęcia korzystania z sieci internetowej nie wpływają na oceny respondentów.

MATERIAŁ I METODY BADAŃ

Badaniem objęto studentów IV roku kierunku Wychowanie Fizyczne oraz III roku kierunku Fizjoterapia Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu (150 osób). Przedmiotem oceny studentów były 4 polskojęzyczne strony internetowe o tematyce zdrowotnej, tzw. platformy medyczo-zdrowotne (www.zdrowie.med.pl, www.mediweb.pl, www.poradnikmedyczny.pl, ww.resmedica.pl). Wyboru stron dokonano w oparciu o wyszukiwarkę internetową GOOGLE (najbardziej popularną w Polsce) oraz opierając się na danych dotyczących popularności stron w obrębie tematu zdrowie (GemiusAudience).

W badaniu młodzież akademicka wykorzystywała ankietę DISCERN do oceny jakości informacji zawartych na stronach internetowych. Kwestionariusz DISCERN został opracowany w University of Oxford, Division of Public Health and Primary Health Care, Institute of Health Sciences, przez Deborah Charnock oraz Sasha Shepperd i jest dostępny w wersji angielskiej na stronie www.discern.org.uk. Został on przetłumaczony i zaadoptowany do warunków polskich przez autorów badań. Składa się z 15 pytań zestawionych w 2 grupy (pierwsza dotyczy wiarygodności informacji zawartych w portalu, druga jakości informacji dotyczących terapii leczniczych lub form samoopieki) oraz 1 pytania podsumowującego, do całościowej oceny badanej strony. Odpowiedzi dla każdego pytania skategoryzowane są w pięciostopniowej skali Likerta od „nie” poprzez „częściowo” do „tak”. Sposób przeprowadzenia badań:

I etap – studenci wypełnili ankietę „JA I INTERNET” (opracowanie autorów projektu), dotyczącą intensywności i motywacji do korzystania z internetu.

II etap – każdy student podczas samodzielnej pracy przy stanowisku komputerowym z dostępem do sieci internetowej, zapoznał się z dwoma stronami internetowymi dotyczącymi problematyki zdrowotnej i ocenił ich rzetelność i wiarygodność przy pomocy kwestionariusza DISCERN.

Uzyskane wyniki zostały poddane analizie statystycznej przy pomocy testu chi-kwadrat lub testu dokładnego Fishera oraz testu istotności różnic u i korelacji tau Kendala.

WYNIKI

W badanej grupie studentów analizie poddano miejsce i intensywność korzystania z sieci internetowej oraz cele w jakich z niej korzystają. Intensywność określona została poprzez częstotliwość oraz moment rozpoczęcia używania sieci internetowej. Studenci kierunku Wychowanie Fizyczne oraz Fizjoterapii nie różnią się między sobą istotnie w obrębie tych wskaźników. Badani studenci najczęściej korzystają z Internetu w domu (67%), kolejnymi miejscami wykorzystywanymi w tym celu są uczelnia (55%) i „u znajomych” (55%). Od ok. 3 lat lub dłużej z internetu korzysta 58% studentów oraz 60% codziennie lub co kilka dni. W jakich celach studenci używają internetu, zostało przedstawione w tabeli 1.

Tab.1 W jakich celach studenci korzystają z internetu (zestawienie procentowe)

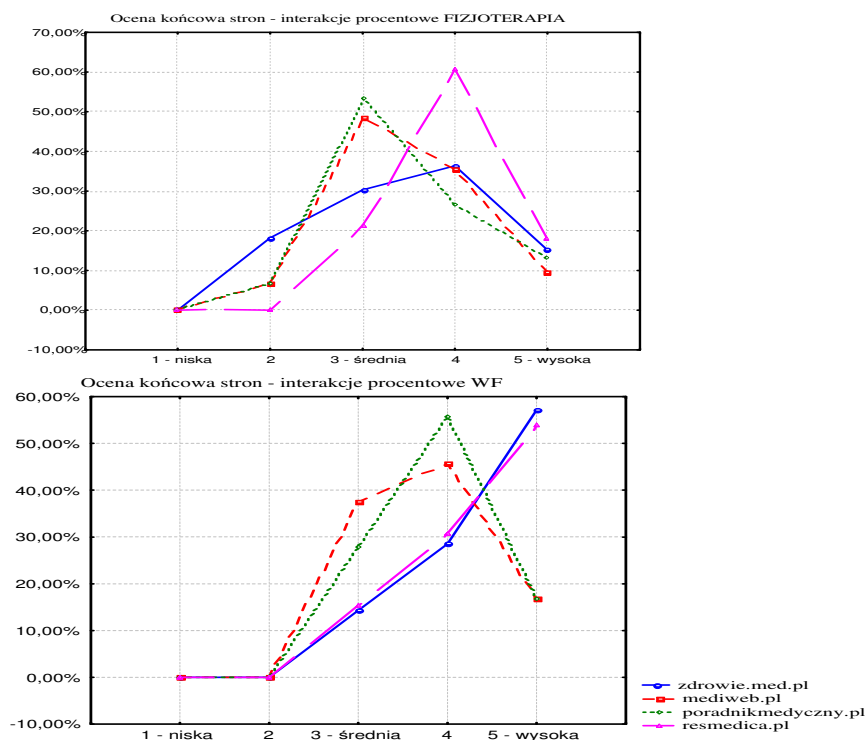
CZĘSTOTLIWOŚĆ CELE	FIZJOTERAPIA			WYCHOWANIE FIZYCZNE		
	rzadko	czasami	często	rzadko	czasami	często
czat	63	30	7	75	21	4
grupa dyskusyjna	86	11	3	75	22	3
gry sieciowe	93	6	1	78	12	10
kopiowanie plików (muzyka, film)	43	38	19	29	41	30
e-mail	7	35	58	12	21	67
przeszukiwanie stron www	5	46	49	8	35	57

zakupy internetowe	81	12	7	69	27	4
informacje niezbędne do nauki	11	61	28	12	57	31
informacje związane z hobby	16	51	33	8	27	65
Czy znalazłeś ważną dla siebie informację dotyczącą zdrowia?	tak		nie			
	34		62		47	53

Studenci Akademii Wychowania Fizycznego (AWF) w Poznaniu najczęściej korzystają z usług poczty elektronicznej oraz przeszukują strony www („surfowanie”). Ponadto studenci kierunku WF istotnie częściej poszukują informacji związanych z hobby niż studenci kierunku Fizjoterapii ($p=0,05$). Poszukiwanie informacji niezbędnych do nauki oraz kopiowanie plików (np. muzycznych, filmowych) są kolejnymi z często pojawiających się motywów. Podobną strukturę celów związanych z korzystaniem z internetu podają studenci innych uczelni, choć, co oczywiste, studenci uczelni technicznych poświęcają więcej czasu temu zajęciu (Stankiewicz 2004). Ciekawym i nieco zaskakującym jest fakt, że studenci kierunku Fizjoterapia (powszechnie postrzeganym jako kierunek paramedyczny), rzadziej (38% osób) znajdują w internecie ważne dla siebie informacje dotyczące szeroko pojętych zachowań zdrowotnych, także profilaktyki (47% studentów kierunku WF).

Poszukiwano związków, potencjalnych wpływów wybranych zmiennych (płeć, kierunek studiów, częstotliwość korzystania z internetu, poszukiwanie informacji o zdrowiu do tej pory) na ostateczną (kończącą) ocenę analizowanych stron internetowych (pytanie podsumowujące w kwestionariuszu DISCERN). Okazało się, że płeć nie różnicuje ocen merytorycznych analizowanych stron badanych studentów. Generalnie najlepiej ocenianymi stronami internetowymi były www.resmedica.pl oraz www.zdrowie.med.pl. Oceny te jednak były odmienne w zależności od kierunku studiów podjętego przez respondentów. Studenci szczególnie istotnie różnili się w swoich opiniach dotyczących strony www.zdrowie.med.pl ($p=0,05$, tau Kendala=0,4). Studenci kierunku WF ocenili ją jako najlepszą spośród wszystkich (średnia ocen równa 4,43), podczas gdy studenci kierunku Fizjoterapia jako jedną z gorszych (średnia ocen równa 3,48). – patrz rycina 1.

Ryc.1 Ocena końcowa stron internetowych – fizjoterapia i wychowanie fizyczne

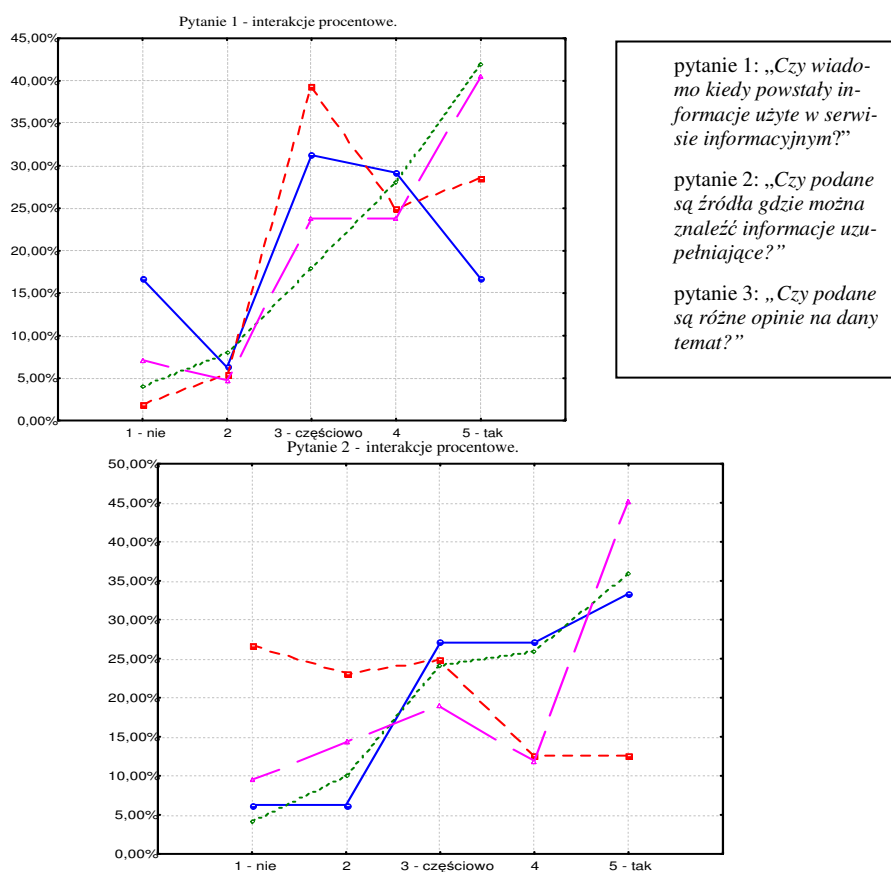

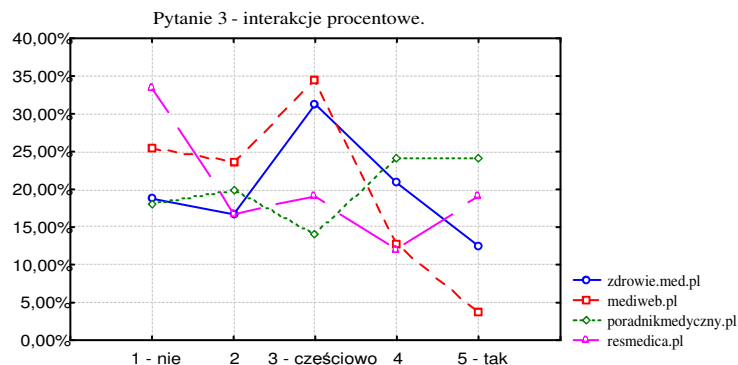
Co ciekawe, studenci tego samego kierunku studiów są dość zgodni w swych opiniach. Można więc wnioskować, że potencjalne oczekiwania studentów związane z treściami dotyczącymi zdrowia związane są z kierunkiem podjętych przez nich studiów różnicują ich końcową ocenę w zakresie rzetelności i wiarygodności informacji zawartych w analizowanych portalach. Generalnie można zauważyć tendencję do bardziej krytycznej oceny wśród studentów kierunku Fizjoterapia, co można uzasadnić ich bardziej biomedyczo zorientowanym przygotowaniem zawodowym.

Niezależnie od intensywności korzystania z internetu, określonej poprzez częstotliwość jak i moment regularnego rozpoczęcia używania tego medium, studenci podobnie oceniali jakość merytoryczną badanych platform internetowych. Wpływ tych czynników był nieistotny statystycznie. Podobnie doświadczenia związane z poszukiwaniem informacji o zdrowiu w internecie nie determinowały różnic w ocenie analizowanych stron.

Analizowane platformy istotnie różniły się w ocenach studentów w obrębie problemów określonych następującymi pytaniami kwestionariusza: „Czy wiadomo kiedy powstały informacje użyte w serwisie informacyjnym?” ($p=0,05$), „Czy podane są źródła gdzie można znaleźć informacje uzupełniające?” ($p=0,001$), „Czy podane są różne opinie na dany temat?” ($p=0,05$) (patrz rycina 2). Są to trzy z ośmiu pytań dotyczących wiarygodności publikacji zawartych na ocenianych platformach internetowych. Świadczy to o dużym zróżnicowaniu badanych stron w tym zakresie, a co za tym idzie o nie zawsze odpowiedniej jakości informacji. Problemem w opiniach respondentów jest tendencja do dość jednostronnego przedstawiania zagadnień. Szczególnie niekorzystnie w tym zakresie została oceniona strona www.mediweb.pl oraz www.zdrowie.med.pl.

Ryc. 2 Zróżnicowanie ocen analizowanych stron w trzech pytaniach kwestionariusza (różnice istotne statystycznie)

PODSUMOWANIE

Studenci Akademii Wychowania Fizycznego nie są jednorodni w swoich ocenach badanych stron internetowych. Pojawiające się różnice wynikają, jak można sądzić, ze specyfiki przygotowania zawodowego związanego z studiowanym przez respondentów kierunkiem. Studenci kierunku Fizjoterapia wykazują większy krytycyzm w swoich ocenach oraz preferują inne niż studenci kierunku WF platformy internetowe. Badani studenci dość rzadko poszukują w internecie informacji związanych ze zdrowiem. Pozostałe analizowane zmienne nie są związane z ocenami respondentów. Potwierdzono wysoką użyteczność kwestionariusza DISCERN w ocenie jakości informacji dotyczących zdrowia.

PIŚMIENNICTWO

1. Ademiluyi G. i wsp. Evaluating the reliability and validity of three tools to assess the quality of health information on the Internet, *Patient Education and Counselin* 50, 2003, 151-155
2. Akerkar S. M., Bichile L. S., Health information on the Internet: patient empowerment or patient deceit? *Indian J Med. Sci* Vol. 58 No. 8, 2004, 321-326
3. Bernstam E. V. i wsp. Instruments to assess the quality of health information on the World Wide Web: what can our patients actually use? *Internatinal Journal of Medical Informatics* 74, 2005, 13-19
4. Goban-Klas T., *Media i komunikowanie masowe. Teorie i analizy prasy, radia i Internetu.* Wyd.Naukowe PWN, Warszawa, 2004, 158, 289
5. Haber L. *Poznawcze aspekty badań nad społecznością informacyjną. Mikrospołeczność informacyjna.* (red.) Haber L., Kraków, 2001
6. Juszczak S., *Człowiek w świecie elektronicznych mediów – szanse i zagrożenia.* Wyd. Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, 2000
7. Rees C. E. i wsp.. Evaluating the reliability of DISCERN: a tool for assessing the quality of written patient information on treatment choices, *Patient Education and Counselin* 47, 2002, 273-275
8. Stankiewicz K., *Internet jako źródło informacji w opinii użytkowników. Oblicza internetu.* red.:Sokołowski M., Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Elblągu, 2004, 231-243
9. II Badanie Użytkowników Sieci Internet 2000, (w:) <http://badanie.ae.krakow.pl/wyniki2000/wyniki.html>

SUMMARY

The objective of the presented paper is to estimate the credibility and accuracy of Polish Internet platforms on health by university students. The fourth year students of specialization Physical Education and the third year students of specialization Physiotherapy at the Poznań University of Physical Education have formed the research group. The DISTERN questionnaire has been the basic research tool.

The analyses have shown that students of the same specialization often agree in their assessments of substantive quality of information taken from websites. Physiotherapy students have been more critical. The respondents' sex or experiences connected with the Internet usage do not considerably diversify statistically overall estimations of selected Internet platforms concerning health.

STRESZCZENIE

Celem prezentowanej pracy jest ocena przez młodzież akademicką wiarygodności i rzetelności polskojęzycznych platform internetowych o tematyce zdrowotnej. Badaniem objęto studentów IV roku kierunku Wychowanie Fizyczne oraz III roku Fizjoterapia AWF w Poznaniu. Podstawowym narzędziem badawczym był kwestionariusz DISTERN. Dokonane analizy wykazały, że studenci tego samego kierunku są na ogół zgodni w ocenach merytorycznej jakości informacji zawartych na stronach internetowych. Bardziej krytyczne opinie dostrzega się w wśród studentów Fizjoterapii. Płeć oraz dotychczasowe doświadczenia badanych związane z korzystaniem z internetu nie różnicują w sposób istotny statystycznie całościowych ocen wybranych platform internetowych dotyczących zdrowia.